

STEDENBANDKRANT

Stichting Stedenband Haarlem-Mutare Postbus 5508 2000 GM Haarlem
e-mail: info@haarlem-mutare.nl website: www.haarlem-mutare.nl Tel. 023 - 5324008
bezoekadres: Mondiaal Centrum Lange Herenvest 122 Haarlem

No. 66, oktober 2008 - Verschijnt 4x per jaar

Tentoonstelling

3 oktober t/m 12 november 2008

Grote of St Bavokerk Haarlem

Ingang van de kerk: Oude Groenmarkt 23

Open maandag t/m zaterdag

van 10.00 uur tot 16.00 uur

Toegang voor de kerk: volwassenen € 2,-

kinderen 12 - 16 jaar € 1,25

Verborgenen

Verhalen

Verborgen verhalen en politieke ontwikkelingen

Op 15 september werd in Harare een overeenkomst getekend tussen de Zanu-pf en de MDC over de machtsdeling in Zimbabwe. De overeenkomst werd gesloten na onderhandelingen onder leiding van Thabo Mbeki, president van Zuid-Afrika. De overeenkomst is geen ideale oplossing voor de crisis in Zimbabwe. De Zanu-pf heeft zoveel macht afgestaan als nodig om een regering te vormen met de MDC. Dat geeft de mogelijkheid steun te krijgen van westerse landen en instellingen als het IMF en de Wereldbank. Mugabe blijft president en daarmee houdt de Zanu-pf macht over het leger. Op het moment dat deze krant naar de drukker gaat zijn de onderhandelingen over het vormen van een regering en de verdeling van de ministersposten opgeschort tot begin oktober. In deze krant een interview met twee gevluchte studentenleiders die inmiddels in Nederland studeren en een overzicht van de belangrijkste punten uit de overeenkomst tussen de politieke partijen.

In deze krant veel aandacht voor de tentoonstelling *Verborgen Verhalen*. De tentoonstelling is van 3 oktober tot 12 november te zien in de Grote of St. Bavokerk in het centrum van Haarlem. Een van de kunstenaars die deelneemt aan de tentoonstelling, de schilder Lovemore Kambudzi, komt samen met zijn vrouw op bezoek in Haarlem en geeft een lezing op 5 oktober in de Lutherse Kerk.

De tentoonstelling wordt geopend door Francine Giskes, voorzitter van ontwikkelingsorganisatie Hivos, sponsor van de tentoonstelling.

Eind september komen een aantal Mutarezen op bezoek in Haarlem. Twee van hen zijn: Silibaziso Mguni van het Manicaland kantoor van de National Arts Council en Elizabeth Muusha van de National Gallery in Mutare. Daarnaast komt ook Keaven Simomondo naar Nederland, hij is coördinator voor cultuur voor de stedenband in Mutare. Zij gaan in Haarlem en omstreken een groot aantal culturele organisaties en instellingen bezoeken. Met deze drie bezoekers komt ook Gift Sanyanga naar Haarlem. Hij is project officer van de Haarlem Mutare Housing Foundation Trust. Hij gaat stage lopen bij de Haarlemse woningcorporaties.

Later in oktober komen ook de andere coördinatoren van de stedenband die werken in Mutare, David Manyakaidze (gezondheidszorg) en Joseph Nyakuromba (sport) naar Nederland. Tevens komt de voorzitter van Local Action 21 Tichaona Pesenayi eind oktober naar Nederland. Het bezoek van alle belangrijke medewerkers van de stedenband aan Haarlem gaan we gebruiken om gezamenlijk te brainstormen over de toekomst van de stedenband. Daaraan neemt ook *Impulsis* deel. *Impulsis* wil de komende jaren de opbouw van de organisatie van de stedenband en de vorming van basisorganisaties in Mutare subsidiëren.

Een aantal van de bezoekers, Tichaona Pesenayi, David Manyakaidze en Elizabeth Muusha gaan in aansluiting op hun bezoek aan Haarlem door naar Lochem. Lochem wil een stedenband opbouwen met Mutare en daarin samenwerken met de stedenband Haarlem-Mutare. Voor het bezoek aan Lochem komt ook Loyd Mubaiwa naar Nederland, een houtvester uit Mutare.

Al eerder dit jaar was een bezoek van 15 CIOS-studenten aan Mutare gepland in het kader van Xplore. Vanwege de politieke omstandigheden was dat bezoek aan Mutare niet mogelijk. Op dit moment is nog onduidelijk of een bezoek van CIOS-studenten op een later tijdstip wel mogelijk wordt.

Het tegenbezoek van de sport leaders uit Mutare is natuurlijk wel mogelijk. Van 27 oktober tot 14 november komen 15 sport leaders uit Mutare op bezoek in Haarlem. Ze zijn te gast bij het CIOS. Het CIOS viert op vrijdag 31 oktober haar zestig jarig bestaan.

De sport leaders volgen een programma dat door de CIOS-studenten is georganiseerd. Het is ook de bedoeling dat de sport leaders een week gaan logeren bij de CIOS-studenten thuis.

De redactie.

IN DEZE KRANT:

Inleiding	2
Activiteitenagenda oktober/november	3
Avocado's en Shona (persoonlijke verhalen uit Zimbabwe)	3
Verborgen verhalen Tentoonstelling Grote of St. Bavokerk	4
Stuur je boeken naar Mutare Leeshonger	6
Athanasius Ruswa 1953 - 2008	7
De situatie in Zimbabwe Interview met twee gevluchte studentenleiders	9
Overeenkomst machtsdeling	11

DE STEDENBANDKRANT

De Stedenbandkrant is een uitgave van de Stichting Stedenband Haarlem-Mutare

REDACTIE:

Dik Bol
Geke Leistra
Michaël Maas
Leen van de Polder
Johan van Someren

Lay out: Leen van de Polder
Omslag: Richard Lagerweij en
Leen van de Polder
Druk: Paswerk Bedrijven
Papiersoort: kringloop papier

Agenda oktober/november:**Tentoonstelling 'Verborgene Verhalen'**

Grote of St. Bavokerk, Oude Groenmarkt 23 Haarlem

3 oktober tot en met 12 november 2008

Open: maandag t/m zaterdag 10.00 - 16.00 uur Toegang voor de kerk: volwassenen € 2,- kinderen € 1,25

Lezing over kunst in Zimbabwe (Engels gesproken) door:

Keaven Simomondo, coordinator cultuur stedenband Haarlem-Mutare (Zimbabwe)

Lovemore Kambudzi, kunstenaar (Zimbabwe)

Op zondag 5 oktober 2008 14.00 - 16.00 uur

Evangelse Lutherse Kerk, Witte Herenstraat 22 2011 NV Haarlem

kosten inclusief consumptie € 5,- (na afloop mogelijkheid de tentoonstelling in de Grote of St. Bavokerk te bezoeken)

Café Globaal, met aandacht voor de kunst en cultuur en de situatie in Zimbabwe

met Elizabeth Muusha, Silibaziso Mguni, Keaven Simomondo en Gift Sanyanga

15 oktober 2008 in het Mondiaal Centrum Haarlem, Lange Herenweg 122 Haarlem

Leeshonger

Deze inzameling van boeken om de honger naar boeken in Zimbabwe te stillen, een actie waartoe

Dorris Lessing heeft opgeroepen, krijgt een openingsavond in november. Nadere aankondiging volgt.

Avocado's en Shona (Persoonlijke verhalen uit Zimbabwe)

'Avocado's en Shona' is het persoonlijke verslag van Elise van der Mark tijdens haar werk voor de stedenband en ICCO in Zimbabwe. Op een vaak ontwapenende manier laat ze de soms schrijnende werkelijkheid zien van het dagelijks leven van de Zimbabwean onder een autoritair regime. Ze beschrijft de kunstwereld, de economische en politieke omstandigheden en de schoonheid van de typisch Zimbabweaanse natuur en cultuur. Al vragend en met een kritische blik neemt ze de lezer mee naar een wereld die voor velen nog onbekend is.

Half september zijn de eerste exemplaren van Avocado's en Shona (Persoonlijke verhalen uit Zimbabwe), van de drukpersen gerold.

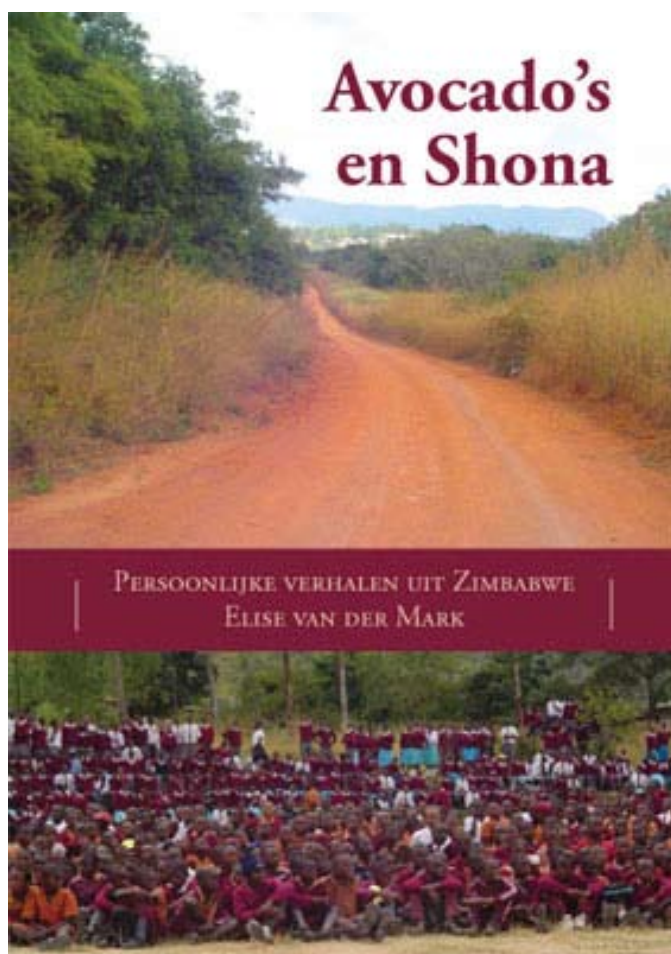
Van jongs af aan heeft Elise van der Mark (1982) een fascinatie voor Afrika. Haar eerste kennismaking met dit continent was in 2000 tijdens een trektocht van Ethiopië naar Zuid-Afrika. In 2006 vertrok ze voor haar afstudeeronderzoek naar Zimbabwe. Dit leidde vervolgens tot een functie als coördinator cultuur in het stadje Mutare. Tijdens elk verblijf in Zimbabwe hield ze een column bij voor het Haarlems Weekblad. Vanwege de vele enthousiaste reacties zijn deze columns gebundeld.

Avocado's en Shona

Elise van der Mark

ISBN: 978-90-484-0297-7 € 14,95

Paperback 82 pagina's € 14,95

Te bestellen bij Free Musketeers: www.freemusketeers.nl

Verborgene Verhalen

Tentoonstelling Grote of St. Bavokerk

Van 3 oktober tot 12 november organiseert de stedenband Haarlem-Mutare een cultuurhistorische tentoonstelling over Zimbabweanse kunst in de Grote of St. Bavokerk in Haarlem onder de naam 'Verborgene verhalen'. In de tentoonstelling worden uitingen over en reflectie op onderdrukking, geweld en vrijheidsstrijd en vrijheid in kunst en cultuur getoond. In tijden van onderdrukking is kunst een van de laatste vrijplaatsen voor meningsuitingen. Dat gold voor de koloniale tijd en dat geldt heden ten dage onder de dictatuur van de Zanu-pf van Robert Mugabe. De tentoonstelling bestaat uit sculpturen, schilderijen, boeken, beeld en geluid.

Het land dat nu de naam Zimbabwe draagt, heeft een lange geschiedenis waarin verschillende volken het land hebben bewoond en/of gedomineerd. De naam van het land Zimbabwe komt vermoedelijk van dzimba dza mabwe wat in Shona 'Huis van steen' betekent en dat de naam is van het centrum van een rijk dat heerste over een groot gebied in zuidelijk Afrika.

Omstreeks 1450 ging dat rijk, waar betrekkelijk weinig concrete informatie over bestaat, ten onder. De ruines van 'Great Zimbabwe', ooit hoofdstad van het rijk, bij de stad Masvingo, werden tot symbool gekozen voor het nieuwe land dat in 1980 onafhankelijk werd van Groot Brittannië. De onafhankelijkheid kwam tot stand na een kleine eeuw van koloniale overheersing door blanke kolonisten. De stenen adelaars die werden gevonden in de ruines van 'Great Zimbabwe' staan als symbool en verwijzing naar de historie in de vlag van Zimbabwe. In de tentoonstelling is een replica te zien van deze 'zimbird' gemaakt door een beeldhouwer uit Mutare.

Zimbabwe verkeert al vele jaren in een politieke en economische crisis, er heerst armoede en onderdrukking. Het regime van Mugabe heeft steeds meer de vrijheid van de bevolking aan banden gelegd. Kranten zijn verboden of worden gecensureerd en mensen die zich uiten tegen het regime worden opgepakt, gemarteld en verkracht. Milities terroriseren dorpen, groepen en organisaties die worden verdacht van oppositie tegen het regime. Echter op het moment dat het land in 1980 onafhankelijk werd bestond er hoop op een betere toekomst.

Ook nu het bewind van Mugabe ten einde lijkt te komen, bestaat er hoop op verandering. In de tentoonstelling komen de verschillende uitingen van hoop, repressie en strijd tot uitdrukking.

Hoewel de schilderkunst internationaal nog niet zo bekend is als de Zimbabweanse beeldhouwkunst, speelt ze een belangrijke rol bij het bekritisieren maar ook de steun aan het regime van Mugabe. Zo weerklinkt in Chikonzero Chazunguza's 'Facing the Beast', dat een woest haantje (het symbool van Zanu-pf) zegevierend over een verscheurd westers/Brits poesje afbeeldt, de campagneslogan van Mugabe (bij de verkiezingen van 2000) dat Zimbabwe nooit meer een kolonie zal zijn. In 'Mbare Police Station'

Torture, Wallen Mapondera
Dit is een deel van een drieluik.

drukt Lovemore Kambudzi uit wat slachtoffers van politiek geweld ervaren die de aanval van het regime rapporteren: de verbonden hoofden en handen, de schijn van hopeloosheid, de keurig geklede vrouw van de staatspolitie die geen aandacht aan de slachtoffers schenkt. In het midden tonen twee slachtoffers het MDC teken van de open handpalm.

De tentoonstelling is onderverdeeld in drie tijdperken:

De Koloniale Overheersing

De blanke kolonisten overheersen het land en voeren discriminerende wetten in, nemen de zwarte boeren hun landbouwgrond af. In beelden, schilderijen, (chimurenga – vrijheidsstrijd) songs wordt een beeld van die tijd gegeven

De Vrijheidsstrijd

Aan het eind van de zestiger jaren ontbrandt de strijd tegen de koloniale overheersing. Kunstenaars laten zich inspireren door deze strijd.

Zimbabwe onafhankelijk

Onderverdeeld in twee delen: Droom en Onvrede

Na een jarenlange bloedige vrijheidsstrijd was de droom

Tentoonstelling Grote of St. Bavokerk

daar. De opbouw van een welvarend en vreedzaam land kon werkelijkheid worden. Kunstenaars werden geïnspireerd door deze droom. De droom blijkt echter moeilijker te realiseren dan gedacht. Mugabe ontwikkelt zich tot een dictator die alle macht naar zich toe trekt en alle oppositie onderdrukt. In Matabeleland worden in de jaren tachtig ten minste 20.000 mensen vermoord door de milities van Mugabe.

Mugabe behandelt het land als een koninkrijk van hemzelf en zijn partij. De bevolking in Zimbabwe is teleurgesteld over het regeringsbeleid. Er is veel corruptie en de levensstandaard gaat steeds verder achteruit. Kritiek op de regering wordt nauwelijks geduld.

Deze tentoonstelling geeft een beeld van de politieke en economische strijd en omstandigheden in Zimbabwe door de jaren heen.

Kunstenaars brengen hun boodschap in hun beeldhouwen en schilderskunst, in de muziek en literatuur. De verhalen moeten verteld worden, verhalen verborgen in kunst.

Geke Leistra

Rond de tentoonstelling

Catalogus

Bij de tentoonstelling wordt een catalogus gemaakt met de titel Verborgen verhalen. De catalogus kost € 5,- en is te koop bij de Grote Kerk tijdens de tentoonstelling of bij de stedenband.

Lezing

Tijdens de tentoonstelling wordt op 5 oktober een lezing georganiseerd in de Lutherse kerk aan de Witte Herenstraat 22 aanvang 14.00 uur (Engelstalig). Deze lezing wordt gegeven door Lovemore Kambudzi, beeldhouwer en Keaven Simomondo, cultuurcoördinator voor de stedenband in Mutare.

Café Gobaal

Op 15 oktober wordt Café Gobaal gehouden. Tijdens deze aflevering veel aandacht aan Zimbabwe, de politieke situatie, de cultuur. Aanwezig zijn een aantal gasten van de stedenband uit Zimbabwe, Silibaziso Mguni, Elizabeth Muusha, Keaven Simomondo en Gift Sanyanga. De gasten vertellen over hun werk en de situatie in Zimbabwe. Daarnaast is er natuurlijk mogelijkheid tot het stellen van vragen.
Mondiaal Centrum Haarlem, Lange Herenvest 122.
Aanvang 17.00 uur. Tijdens Café Gobaal wordt een maaltijd geserveerd, daarvoor graag reserveren daarvoor bij het Mondiaal Centrum 023 - 542 3540

'Murume akadimburwa ruoko' (de afgehakte hand)
Bernard Matemera
1970, serpentijn

Beelden en schilderijen te koop

Een groot gedeelte van de beelden en schilderijen op de tentoonstelling is te koop. De stedenband heeft een aantal beelden en schilderijen gekocht van de kunstenaars. Daarnaast heeft de stedenband schilderijen en beelden in bruikleen. De beelden en schilderijen die we rechtsstreeks in bruikleen hebben van de kunstenaars zijn eveneens te koop.

Bij de tentoonstelling wordt aangegeven welke werken te koop zijn en voor welke prijs. Daarnaast staat er een lijst van de werken met prijzen op de website van de stedenband.
Leen van de Polder

Stuur je boeken naar Mutare

Doris Lessing — Leeshonger

De donkere dagen voor kerst en voor sinterklaas zullen in Haarlem in het teken staan van LEESHONGER: boeken naar Zimbabwe. Leeshonger is een actie om de honger naar boeken te stillen in een land waar een boek gelijk staat aan een jaarinkomen.

Toen de Engelse schrijfster Doris Lessing vorig jaar de Nobelprijs voor de literatuur kreeg toegekend heeft ze een speech geschreven. Ze schrijft dat verhalen maken wie wij zijn.

Het spijt Doris Lessing dat de jonge mensen van nu door het internet nauwelijks meer boeken lezen, omdat ze door de computer en het internet alleen nog maar krentjes uit de pap halen en geen geduld meer hebben voor een boek.

Ze is ook bezorgd om het lot van de mensen in Zimbabwe. Doris Lessing is in Zimbabwe opgegroeid en is begaan met hoe het met het land en de mensen de laatste tijd gaat.

We kennen de verhalen hoe president Robert Mugabe van een bevrijder verworpen is tot een paranoïde dictator, die een klik achter zich heeft om de Zimbabwaanse bevolking te onderdrukken en uit te hongeren en zo alle macht aan zich te trekken. De inflatie is torenhoog en de hele infrastructuur is naar de knoppen. Er is honger.

De mensen in Zimbabwe hebben lange tijd goed onderwijs genoten. Met de torenhoge inflatie van nu is de prijs van een boek ongeveer gelijk aan een jaarinkomen geworden. Doris Lessing zegt dat er niet alleen honger is naar voedsel, maar dat we niet mogen vergeten dat de mensen ook aan leeshonger lijden.

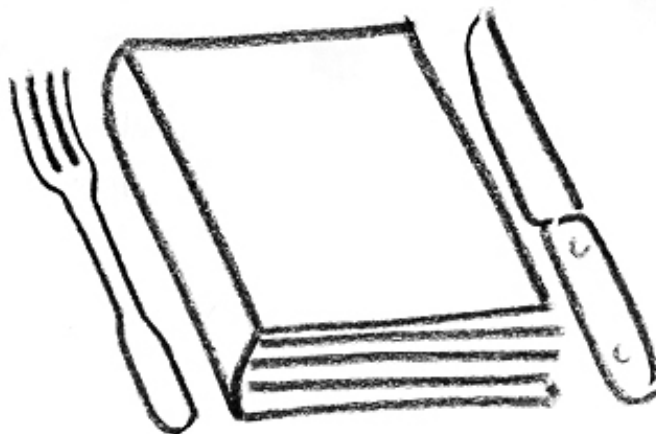
Toen de speech van Doris Lessing in de krant verscheen werd meteen het idee geboren voor de campagne LEESHONGER.

Het idee is zo eenvoudig als het is: stuur Engelstalige boeken naar Zimbabwe. Het doet er nauwelijks toe wat voor boeken het zijn. Het mogen keukenmeidenromannetjes zijn, echte literatuur, prentenboeken, computerboeken, kinderboeken. Het kan van alles zijn. Als het maar Engelstalig is.

En wat lag er meer voor de hand dan aan te kloppen bij de stedenband Haarlem-Mutare om het plan van de grond te krijgen?

De stedenband is één van de weinige organisaties die de hoop niet heeft opgegeven en die een nog werkende band heeft met Mutare. Een levenslijn met de mensen daar.

LEESHONGER

A HUNGER FOR BOOKS

Wat is het idee: we zijn bezig om verschillende organisaties, bedrijven, scholen en instellingen voor ons idee te winnen om rond sinterklaas en kerst te helpen met het verzamelen van Engelstalige boeken. Die worden dan met een container met andere hulpgoederen naar Zimbabwe verstuurd. Daar worden ze verdeeld over de verschillende bibliotheken van Mutare.

Dus: ga voor uw boekenkast staan, pluk die Engelstalige boeken er uit, die u waarschijnlijk toch niet meer zult lezen, doe ze in

een doos en breng ze langs. En vraag vrienden, burens en familie hetzelfde te doen.

Dan zorgen wij dat ze ter bestemming komen.

Om het geheel te organiseren zijn we met een comité begonnen om sponsors te vinden en instanties en bedrijven die ons willen helpen het plan op te zetten.

In november vindt het startschot plaats van LEESHONGER. En in december gaat het los!

Als u uw bijdrage wilt leveren in boeken dan wel in hulp, Graag.

Neem contact op met Dik Bol van de stedenband Haarlem-Mutare, 023 5324008 www.haarlem-mutare.nl

Rieks Swarte, theatermaker

Athanasius Ruswa 1953 - 2008

Mijn eerste blik op de drie Zimbabwaanse bezoekers in januari 2006 bracht bij mij gevoelens van nieuwsgierigheid, interesse en een beetje spanning teweeg. Ze zagen er, dicht naast elkaar op een rijtje gezeten met rieten hoeden, plastic tassen en oude kleren, op zijn zachtst gezegd uit als een zootje ongeregeld dat de weg kwijt was. De heer Ruswa, manager van National Arts Council Manicaland, was een van deze fascinerende mannen.

Ik leerde Ruswa kennen als een rustige, intelligente en vriendelijke man. Met veel verstand van zaken besprak hij mogelijkheden met Haarlemse kunstinstituten voor culturele uitwisselingen en visualiseerde hij het kunstzinnige Mutare voor ons. Ik was gelijk op hem gesteld en nieuwsgierig naar zijn wereld. Helaas was zijn bezoek na twee weken al afgelopen. Maar met het vooruitzicht van mijn komst naar Mutare in de zomer, namen we optimistisch afscheid.

Nooit vergeet ik meer de rit van Harare naar Mutare die ik in mei 2006 met Ruswa aflegde. Het dompelde me gelijk onder in de Zimbabwaanse realiteit. Ruswa genoot ondertussen zichtbaar van mijn naïeve verbazing en bewondering. In de daaropvolgende maanden ontpopte Ruswa zich tot mijn persoonlijke mentor en coach. Alle vragen die ik had, beantwoordde hij met geduld. Problemen waar ik tegenaan liep, loste hij vingervlug op. Hij nam me mee op tripjes door heel Zimbabwe. En hij was degene die me het meest vertelde over de Zimbabwaanse natuur, cultuur, de mensen, normen en waarden en rituelen.

Op kunstzinnig vlak bleek hij een grote aanwinst voor de stedenband. Hij was de spreekwoordelijke spil waar alles om draaide. Elke voorstelling, expositie en elk festival in Mutare werd geregeld via hem en de National Arts Council. Hij kende iedere kunstenaar persoonlijk en maakte zich hard voor hun rechten. Mede dankzij hem kon ik na afloop van mijn verblijf in december 2006 een gedegen onderzoeksrapport indienen.

Begin 2007 kregen we het bericht dat Ruswa ernstig ziek was. Hij werd onderworpen aan allerlei testen maar de uitslag bleef vaag. Elke week werd het bericht iets slechter. Op een gegeven moment kon hij nog nauwelijks praten en zeker al niet meer lopen. Iedereen ging van het ergste uit. Maar heel, heel langzaam begon hij dan toch wat op te krabbelen. En tot ieders verbazing herstelde hij volledig en ging zelfs weer fulltime aan het werk.

Toen ik in juli 2007 terugkwam om voor langere tijd in Mutare te werken, was mijn vreugde dan ook groot om hem weer in blakende gezondheid aan te treffen. In de zeven maanden die volgden, werkten Ruswa, Keaven Simomondo en ik nauw samen. Meerdere culturele projecten werden opgezet en plannen en visies voor de toekomst werden

ontwikkeld. Ruswa bleek wederom de geweldige vraagbaak en steun die ik nodig had. Maar vaak genoeg ook, kon ik hem wel schieten. Zijn af en toe chaotische hoofd en trage reactie (wat typisch Zimbabwaans lijkt te zijn) kon mij tot het uiterste drijven. Hoe vaak had ik nou al niet dezelfde vraag aan hem gesteld?? Zijn charme en kracht waren, dat het altijd toch wel weer goed kwam. Hij kon zich heel soepel bewegen in de Zimbabwaanse samenleving, waar ik nog vaak de mist in ging. Toen ik eind januari 2008 weer afscheid nam, kwam het niet eens in mijn hoofd op dat het wel eens de laatste keer zou kunnen zijn dat ik Ruswa zou zien. Hij was gewoon weer gezond. Wat bleek de realiteit anders...

Op 7 juli 2008 overleed Ruswa door een ernstig auto-ongeluk nabij Mutare. De kunstenaarsgemeenschap kreeg hiermee een enorme klap te verwerken. Hij was al 18 jaar het gezicht van de kunsten in Mutare. Het verdriet was groot bij de vele jonge en oude kunstenaars, theaterspelers en fotografen. Na de vreselijke verkiezingsmaanden leek met Ruswa zijn dood het dieptepunt bereikt.

Ook voor mij persoonlijk kwam het als een grote schok en ik kocht binnen twee dagen een ticket naar Zimbabwe. Helaas kon ik de begrafenis niet meer meemaken, maar Ruswa zijn familie heeft er voor gezorgd dat ik op een mooie manier afscheid van hem heb kunnen nemen. In een klein dorpje vlakbij Marondera was Ruswa begraven, bij het huis van zijn moeder. Met het bericht dat ik langs zou komen, organiseerde

vervolg op pagina 8

vervolg van pagina 7

de familie een tweede ceremonie. Ruswa zijn vrouw zei tegen me: "Op deze manier krijg je een idee van hoe de begrafenis was en hoe we afscheid hebben genomen. Nou hoor je erbij." Met de hele familie; Ruswa zijn twee zoons, zijn vrouw, zijn zus, zijn moeder en vele nichten en neven hebben we gebeden, gedanst, gegeten en gezongen. Het was voor mij een van de meest bijzondere momenten uit mijn leven.

Ruswa laat een enorme spirit en een gedachtegoed achter, waar we nog jaren over zullen praten. Het zal moeilijk zijn voor de Mutarese kunstenaars om de volgende stap te zetten, maar talent en doorzettingsvermogen zijn de Zimbabweaan niet vreemd. Dus juist voor Ruswa gaan zij, en daarmee ook de stedenband, door om te werken aan een professioneel kunstenaarsklimaat.

Lieve Ruswa, rust zacht

Elise van der Mark

Vlnr Athanasius Ruswa, Nicodimus Mlambo, Elise van der Mark en Clifford Guwu. De drie Zimbabweanen waren in januari/februari 2006 op bezoek in Haarlem, later dat jaar ging Elise voor drie maanden naar Mutare.

Nieuwe president Zuid-Afrika

In 2009 worden er verkiezingen gehouden in Zuid-Afrika. Deze verkiezingen werpen nu al hun schaduw vooruit. Kandidaat voor het presidentschap namens het ANC in 2009 is vrijwel zeker Jacob Zuma, nu voorzitter van het ANC. De huidige president Mbeki, na een tweede termijn niet meer herkiesbaar en inmiddels ook impopulair onder de bevolking en de meerderheid van de ANC-leden, heeft zich verzet tegen de kandidatuur van Zuma. Tegen Zuma werd vervolging ingesteld wegens corruptie. Verrassende was dat een rechter begin september de aanklacht afwees omdat deze politiek gemotiveerd is en er door het openbaar ministerie onvoldoende bewijs is aangeleverd. Vervolgens werd Mbeki door het ANC gedwongen af te treden als president van Zuid-Afrika.

Na zijn aftreden wordt Mbeki vervangen door Kgalema Motlanthe. Motlanthe is op dit moment vice-voorzitter van het ANC. Hij was voorheen secretaris-generaal van de National Union of Mineworkers (NUM) een van de machtigste vakbonden van Zuid-Afrika en deel van COSATU (Congress of South African Trade Unions). Motlanthe blijft, tot de verkiezingen die worden gehouden in mei of juni 2009, aan als president.

Invloed op Zimbabwe

Door de oppositie in Zimbabwe werd Mbeki altijd gezien als een vriend van Mugabe en de Zanu-pf. De houding van Mbeki heeft invloed gehad op het aan de macht blijven van Mugabe. COSATU neemt een kritische houding in ten opzicht van het regime van Mugabe. De vakcentrale heeft in het voorjaar van 2008 een Chinese wapenzending voor het regime van Mugabe besmet verklaard en voorkomen dat deze werd uitgeladen in Durban. COSATU is sindsdien actie blijven voeren tegen het regime van Mugabe.

Verwacht wordt dat Motlanthe gezien zijn vakbondsachtergrond een meer kritische houding zal aannemen tegen het regime van Mugabe. Daarbij speelt ook mee dat de voorzitter van het ANC en beoogd presidentskandidaat Jacob Zuma zich kritisch heeft uitgelaten over het regime van

Mugabe. Zuma heeft in 2007 gezegd begrip voor Mugabe te hebben en dat Mugabe door Afrikanen wordt gewaardeerd omdat hij na de lange koloniale onderdrukking het volk het land heeft teruggegeven.

In juli 2008, na de omstrede tweede ronde van de verkiezingen die met veel geweld van de Zanu-pf tegen de plattelandsbevolking en leden van de MDC gepaard ging, liet Zuma zich veel kritischer uit over Mugabe.

"Je bent een goede politicus als je met eer weet te vertrekken. Grote leiders als Madiba (Nelson Mandela) hebben het goede voorbeeld gegeven."

"In Afrika zijn er enkele leiders die weigeren te vertrekken, zij veranderen de grondwet om hun eigen positie te verstreken zoals bij onze burens in Zimbabwe."

De verwachting is dat de regeringswisseling in Zuid-Afrika vertragend zal werken op de vorming van een regering in Zimbabwe. De onderhandelingen over de verdeling van ministerposten in het nieuwe kabinet zijn vastgelopen en gaan begin oktober weer verder.

Leen van de Polder

Bron: Mail&Guardian (www.mg.co.za)

De situatie in Zimbabwe

Een interview met twee studentenleiders

Ter afsluiting van de tentoonstelling 'Stripped Bare to the Bone' is een bijeenkomst georganiseerd in het Mondiaal Centrum. Voor de bijeenkomst waren twee studentenleiders uit Zimbabwe uitgenodigd. Promise Mkwanzani en Mehluli Dube. Ze waren voorzitter en vice-voorzitter van de landelijke studentenvakbond. Beide moesten het land ontvluchten. Promise Mkwanzani studeert nu aan de Universiteit van Utrecht internationaal recht en Mehluli Dube studeert in Maastricht gezondheidswetenschappen.

Dit interview werd gehouden op 31 augustus. De onderhandelingen tussen de MDC en Zanu-pf zijn daarna doorgegaan en hebben geleid tot een overeenkomst die op 15 september in Harare is getekend. Op basis van de overeenkomst blijft Mugabe president en wordt Tsvangirai premier. De belangrijkste punten uit de overeenkomst staan achter dit interview vermeld.

Kun je een indruk geven van de politieke situatie in Zimbabwe?

De politieke situatie is nu zeer slecht. Na de verkiezingen en de conflicten daarna die resulteerden in politieke repressie en de ineenstorting van het recht, is er een machtsvacuüm. Er is geen vooruitgang en er wordt niet gewerkt aan een oplossing. Het leven is voor gewone mensen heel moeilijk in deze economische catastrofe.

Wat zijn de problemen die de mensen ondervinden in het dagelijks leven?

De meeste problemen ondervinden mensen in het voorzien van hun dagelijkse levensbehoeften, zoals eten, schoon water, elektriciteit en vervoer. Geld opnemen is extreem moeilijk, er is een limiet hoeveel je kunt opnemen en dat is niet genoeg om in je dagelijkse levensbehoeften te voorzien. Bovendien is een kwart van de bevolking op de een of andere manier geïnfecteerd met hiv, er is geen medische hulp, de dokters, leraren enz. zijn allemaal in staking.

De mensen hebben geen eten, hoe overleven ze dan?

Duizenden mensen gaan dood van de honger ook al is dat nergens officieel gerapporteerd, maar het is een feit dat mensen oog in oog staan met de dood. Humanitaire organisaties doen dan ook een dringend beroep op de regering om toe te staan dat NGO's voedsel distribueren om de arme gemeenschappen te helpen.

Wat voor initiatieven proberen mensen zelf te ontplooiën om een verandering te bewerkstelligen?

Vier miljoen mensen zijn het land uitgevlucht, dat is een kwart van de hele bevolking. Maar in termen van politiek denk ik dat de mensen al het mogelijke gedaan hebben gedaan binnen de democratische mogelijkheden om verandering te bewerkstelligen. Sinds de verkiezingen van maart waarin de bevolking voor de oppositie en een regeringswissel heeft gekozen, heeft het dictatoriale regime de uitkomst van die verkiezingen genegeerd. Er is gebrek aan echt leiderschap binnen de regerende partij de Zanu-pf. Men ging over tot geweld tegen mensen die tegen de regering hebben gestemd. Binnen de wettige mogelijkheden heeft men alles geprobeerd. We doen nu een oproep aan de Afrikaanse Unie en de internationale gemeenschap om te interveniëren

en te helpen om de wens van de bevolking conform de uitkomst van de verkiezingen van 20 maart te realiseren.

Hoe kunnen andere landen dan interveniëren?

Ik denk dat de beste manier is om de onderhandelingen die door de Southern African Development Community (SADC) zijn begonnen en waarvan de Zuid-Afrikaanse president de initiator is te beïnvloeden. De internationale gemeenschap moet dat proces versterken. Wat er nu gebeurt is dat zelfs de Zuid-Afrikaanse regering en de ontwikkelingsgemeenschap een voorkeur schijnen te hebben voor Mugabe maar wat we nodig hebben is dat het proces van onderhandelingen wordt herzien om voor alle burgers en grass root organisaties een echte bevredigende uitkomst te zoeken en te garanderen. Ik was twee jaar lang de voorzitter van de Zimbabwe National Students Union, (ZINASU) de koepel van alle studentenorganisaties in Zimbabwe. We werkten samen met andere organisaties om de situatie te veranderen. In dat proces werden wij zelf het doelwit van geweld en intimidatie, we werden bedreigd en gearresteerd. We werden mishandeld en op momenten zelfs gemarteld, ons leven was in gevaar. Ook de Nederlandse regering begreep dat. We konden niet meer naar de universiteit en we konden onze activiteiten niet meer voortzetten, we moesten ons voortdurend verbergen. We zijn uiteindelijk ontsnapt, gingen de grens over en kwamen hier terecht.

Je had het over Mugabe en falend leiderschap maar veel mensen zien in Mugabe een held die het land dekoloniseerde en onderwijs bracht.

Er is geen twijfel dat Mugabe zich heeft ingezet voor de bevrijding van Zimbabwe. Ook ik kan hem die geloofsbrieven niet afnemen. Hij is in 1980 als regeringsleider aangetreden en heeft lange tijd het land in de juiste richting gestuurd. Dat hij nu faalt als leider heeft zeer complexe redenen. Het omvat het falen van economische ingrepen die werden voorgesteld door het IMF, ook het falen van de juiste prioriteitstelling, corruptie, niet de eigen regels respecteren, en tenslotte en dat is niet minst belangrijk, hij is dronken van de macht. Hij is veel te lang aan de macht geweest. In dit 'patronised system' geloven de machthebbers een monopolie te hebben op het land. Ze zijn niet flexibel genoeg om hun beleid te

vervolg op pagina 10

vervolg van pagina 9

herzien ten gunste van de economie en het dagelijks leven van de bevolking. De andere reden is dat Mugabe een soort achterdocht heeft ontwikkeld die de het land enorme hoeveelheden geld kost. Hij is verwickeld in een chaotisch proces waarin land van boeren wordt onteigend, terwijl de landbouw de steunpilaar is van de economie. De landpolitiek is een heel gevoelig punt dat in onze visie heel voorzichtig moet worden behandeld, met een heel solide strategie om een goede balans te bereiken zonder compromissen en zonder de productie negatief te beïnvloeden. Het beleid heeft gefaald waardoor de landbouwproductie, die een belangrijke bron van inkomsten was, achteruitging. Toen het alsmat slechter ging kwam er meer en meer protest en Mugabe voelde zich genoodzaakt steeds repressiever op te treden, wat leidde tot een breuk met de internationale gemeenschap.

Mugabe is nog steeds aan de macht, wat betekent dat voor de toekomst?

Mugabe is nog steeds aan de macht, maar illegaal.

Maar hij is nog steeds aan de macht en hij heeft het leger achter zich en bendes van zijn partij terroriseren het land.

Inderdaad heeft hij helaas het leger achter zich, maar wat we nu wel zien is een langzame maar effectieve erosie van zijn macht. Hij heeft voor het eerst de meerderheid in het parlement verloren. Hij heeft de presidentsverkiezingen verloren, vorige week verloor zijn partij de strijd om het voorzitterschap van het parlement. Voor het eerst sinds 1980 heeft de oppositie een meerderheid in het parlement. Hij is dus nog wel aan de macht, maar op we zien wel een erosie van die macht.

Wat voor regering hebben jullie nodig om de politieke en economische situatie te verbeteren?

Ik denk een regering nationale eenheid als overgangsregering. De uitslag van de verkiezingen van 20 maart moet het uitgangspunt zijn. Er is een duidelijk tijdplan nodig om de grondwet te herzien, om democratie te grondvesten en faire en geloofwaardige verkiezingen te organiseren. Daar kan dan een nieuwe regering uit voortkomen die de problemen echt kan aanpakken.

Wat kan die regering doen om de economische situatie te verbeteren?

Ik denk dat dat mede afhankelijk is van de reactie van de internationale gemeenschap. Die gaat niet akkoord met Mugabe. Zolang die kwestie niet is opgelost, zijn we niet in staat om met internationale hulp het land weer op te bouwen. Het tweede probleem is dat de regering Mugabe een torenhoge schuld heeft bij het IMF en de Wereldbank. De Wereldbank stelt eisen en als daar niet aan wordt voldaan kunnen wij geen leningen krijgen. Dus de politieke verandering die ik juist beschreef is nodig om de internationale gemeenschap te interesseren voor Zimbabwe.

Je vertelde dat je leven in gevaar was, je studeert nu in Nederland, wanneer kun je weer terug?

Dat is een heel moeilijke vraag. Ik denk dat ik pas terug kan keren als de situatie weer stabiel is en ik de garantie heb dat ik veilig kan terugkeren en verblijven.

Er zijn mensen die zeggen, dat zolang Mugabe aan de macht is we Zimbabwe moeten boycotten. Is dat een goed idee?

Er zijn inderdaad mensen die dat zeggen zoals de president van Botswana. Hij is vorige week niet naar de vergadering van de SADC gegaan omdat hij Mugabe niet als president erkent.

Een economische boycot zou de bevolking raken. Het zou op een manier moeten die de bevolking ontziet, maar dat is natuurlijk heel moeilijk.

Er zijn hier in Haarlem partijen die vinden dat de stedenband beëindigd moet worden, want zeggen ze, met de stedenband erken je de dictatuur van Mugabe. Wij vinden dat je in moeilijke tijden je vrienden juist moet ondersteunen...

Zolang je niet de regering ondersteunt inderdaad. Vorige week was ik bij het Europese Parlement om een advies te geven over Zimbabwe. We vroegen om te onderzoeken of bedrijven Mugabe bevoordelen, en zo ja om die dan sancties op te leggen. De EU en die bedrijven moeten hun investering intrekken zodat dan het regime de militairen niet meer kan betalen en het regime in elkaar klapt.

Wat kan de Europese Commissie doen?

Ik denk dat de commissie al veel gedaan heeft. Ze heeft haar steun aan de regering Mugabe ingetrokken en ze overweegt haar investeringen in te trekken en sancties op te leggen. Een maatregel die zeer effectief is, is dat het drukken van papiergeld is gestopt. Dit werd gedrukt door een Duits bedrijf, Zimbabwe leeft nu op de oude voorraad papiergeld. Er komen geen nieuwe bankbiljetten meer bij en vanwege de inflatie is het geld niets meer waard.

Zou Morgan Tsvangirai een goede president zijn?

Hij heeft zoals iedereen zijn beperkingen maar wat hij tot nu toe heeft laten zien is een principiële keuze voor de waarden waar hij in gelooft. Recent zijn er onderhandelingen geweest over machtsdeling en Mugabe heeft hem de post van premier aangeboden, heel verleidelijk. Tsvangirai heeft het voorstel aan zijn partij voorgelegd en zij adviseerde hem daarmee niet in te stemmen. Hij besloot dus het document waarin hem het premierschap werd aangeboden, niet te tekenen ondanks druk van Mugabe en Zuid-Afrika. Dat toont kwaliteit als leider, verder kijken dan je eigen interesse en kijken naar de dieper liggende problemen en je realiseren dat als je eenmaal aan de macht bent je niet alle problemen kan oplossen. Er moet eerst een concrete overeenstemming zijn hoe de problemen worden aangepakt.

vervolg op pagina 11

vervolg van pagina 10

Een van de heikele punten in die onderhandelingen is dat Mugabe aan Tsvangirai heeft gevraagd om amnestie voor hem en zijn handlangers te garanderen. Morgan zei hem dat hij dat niet kon doen. Dit is een kwestie waarover een overgangsregering moet beslissen, een opdracht die moet worden gedelegeerd aan mensen met expertise.

Johan van Someren

Belangrijke punten uit de overeenkomst van machtsdeling
Gesloten op 15 september 2008 tussen MDC en Zanu-pf

De landkwestie

De overeenkomst wijst op de noodzaak de productiviteit in de landbouw te herstellen. De onteigeningen die hebben plaatsgevonden worden niet teruggedraaid. De partijen achten zich niet verantwoordelijk voor het vergoeden van de onteigende landeigenaren. De overeenkomst roept het Verenigd Koninkrijk op deze vergoedingen te betalen. Het huidige pachtstelsel blijft in stand er wordt niet gesproken over eigendomsrechten voor boeren.

Grondwet

Er komt binnen anderhalf jaar een nieuwe grondwet op basis van de eerder tussen partijen in 2007 overeengekomen tekst. De nieuwe grondwet wordt in een referendum voorgelegd aan de bevolking. Na twee jaar worden verkiezingen gehouden voor parlement en president.

Basisrechten en politieke vrijheid

De overeenkomst besteedt in een aantal artikelen aandacht

aan gelijkheid van allen ongeacht geslacht, afkomst en ras. De partijen committeren zich tot democratische procedures en het afzien van geweld. Daar staat tegenover dat respect wordt geëist voor de nationale symbolen en instituties en programma's. Tevens dat niet van buitenaf mag worden opgeroepen voor verandering van het regime.

Staatsinstituties

De instituties van de staat moeten hun taak neutraal uit gaan voeren en mogen niet worden gebruikt door voor politieke doeleinden. Er worden cursussen gegeven aan de politie en aan andere staatsfunctionarissen om dat onder de aandacht te brengen.

Vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van vereniging en vergadering worden gegarandeerd. De partijen erkennen dat media belangrijk zijn in de huidige wereld. Opgeroepen wordt licenties en vergunningen aan te vragen voor de media die nu vanuit het buitenland opereren. De staatsmedia moeten evenwichtig en onpartijdig rapporteren. Tegelijkertijd mag berichtgeving niet oproepen tot geweld of het ondermijnen van politieke partijen of andere organisaties.

Machtsverdeling

De overeenkomst omschrijft uitgebreid hoe de macht tussen de twee partijen wordt verdeeld. Mugabe blijft president en heeft het commando over het leger, Tsvangirai wordt premier en daarmee bestuurlijke macht, via ministers krijgt hij enige zeggenschap over de politie en de geheime dienst CIO.

Leen van de Polder

Promise Mkwanzani en Mehluli Dube waren voorzitter, respectievelijk vice-voorzitter van de landelijke studentenvakbond Zimbabwe National Student Union (ZINASU). Beide moesten Zimbabwe ontvluchten. Promise Mkwanzani studeert nu aan de Universiteit van Utrecht internationaal recht en Mehluli Dube studeert in Maastricht gezondheids-wetenschappen.

Verborgene verhalen

Kunst in Zimbabwe Verborgene verhalen

Zimbabwe kent al vele jaren van politieke en economische crisis, armoede en onderdrukking. Het regime van Mugabe legt in toenemende mate de vrijheid van de bevolking aan banden. Mensen worden zonder vorm van proces opgepakt en gemarteld. De torenhoge inflatie en het dringende tekort aan voedsel maken het leven voor de burgers van Zimbabwe zwaar. Kunst is in deze situatie een belangrijke vorm van expressie en een vrijplaats voor meningsuiting.

Deze tentoonstelling bestaat uit schilder- en beeldhouwkunst van gerenommeerde en minder bekende kunstenaars uit Zimbabwe. In hun werk reflecteren zij op de politieke en maatschappelijke omstandigheden van drie tijdperken; het blanke minderheidsregime ten tijde van Rhodesië, de vrijheidsstrijd en het huidige regime van president Mugabe na de onafhankelijkheid van Zimbabwe in 1980. De bezoeker krijgt hierdoor een indringend beeld van de politieke en maatschappelijke omstandigheden door de jaren heen.